

ЗАВОД ЗА
ЈАВНО ЗДРАВЉЕ
ПАНЧЕВО

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АП ВОЈВОДИНА
Завод за јавно здравље Панчево
Пастерова 2, 26000 Панчево
Тел.Факс. 013/322-965, е-маил: info@zjzpa.org.rs

ЦЕНТАР ЗА ХИГИЈЕНУ И ХУМАНУ ЕКОЛОГИЈУ
ОДЕЉЕЊЕ ХИГИЈЕНЕ

ИЗВЕШТАЈ
О КВАЛИТЕТУ ВАЗДУХА У ПАНЧЕВУ
НА ЛОКАЦИЈИ НАРОДНА БАШТА
2016. година

Број: 01-451/17-2015

Датум: 13.02.2017.

САДРЖАЈ

1.	Увод.....	3
2.	Мерна места.....	3
3.	Загађујуће супстанце.....	3
4.	Методологија мерења.....	3
5.	Мерни уређаји.....	4
6.	Резултати мерења	5
6.1.	PM ₁₀ , PM _{2,5} , NO _x , NH ₃ , ВТХ-статистички показатељи, локација Народна башта.....	7
6.2.	Дистрибуција релативних фреквенција 24-сатних конц. полутаната - графички приказ....	9
6.3	Дистрибуција просечних месечних концентрација полутаната-графички приказ.....	12
7.	Индекс квалитета ваздуха.....	16
8.	Дискусија резултата.....	18
9.	Закључак.....	19
10.	Предлог мера.....	21
11.	Прилог.....	22

1. Увод

У току 2016.године, вршена су додатна мерења квалитета ваздуха на подручју града Панчева на локацији Народна Башта. Мерење је вршено на основу Уговора број 01-451/5 од 06.08.2015.године, закљученог са градском управом града Панчева закључно са 31.12.2017.године.

2. Мерно место

На мерном месту на локалитету **Народна башта** (нв 77m, N 44⁰ 52' 03,8" E 20⁰ 39' 11,2") врши се континуално праћење квалитета амбијенталног ваздуха системом за аутоматски мониторинг квалитета ваздуха. Мерно место је активно од октобра месеца 2013 године, репрезентује урбано подручје (зона стамбено-пословна), а тип аутоматске станице је урбан бацкгроунд. Ово мерно место дефинисано је на основу опсежних и квалитетних прелиминарних мерења која су спроведена у Панчеву у оквиру пројекта "*Industrial Air Pollution Management System in Pancevo*", уз помоћ Министарства за заштиту животне средине, копна и мора територије Италије, у којима је ЗЈЗ Панчево активно учествовао.

Координате и надморска висина мерних места потврђени су мерењима помоћу модерних навигационих уређаја, од стране одговарајуће републичке агенције.

3. Загађујуће супстанце

Током горе поменутог периода мерења, на мерном месту Народна башта свакодневно је вршен континуално аутоматски мониторинг следећих параметара:

Суспендоване честице фракције PM_{10} и $PM_{2,5}$,

Амонијак,

Укупни азотни оксиди,

Бензен, толуен и ксилен (ВТХ).

4. Методологија мерења

За мерење имисионих концентрација загађујућих супстанци коришћена је стандардна методологија према Уредби о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха (Сл.гласник бр.11/10 и бр.75/10, бр. 63/13) и то следеће методе:

§ GRIMM EDM 180 *Одређивање суспендованих честица PM_{10} и $PM_{2,5}$ аутоматским анализатором (ортогонал лигхт сцаттеринг)*

§ HDM1 -204, *Одређивање волатилних органских једињења бензена, толуена, ортоксилена, метаксилена, стирена у амбијенталном ваздуху, техника (GC/FID);*

§ HDM1 -215, *Одређивање азот диоксида и амонијака аутоматским анализатором за хемилуминисценцију*

5. Мерни уређаји

Континуални аутоматски мониторинг фракције PM_{10} и $PM_{2,5}$ суспендованих честица вршен је помоћу анализатора **GRIMM EDM 180**.

Континуални аутоматски мониторинг амонијака и азотних оксида вршен је помоћу анализатора NH_3/NO_x **APNA – 370 Horiba**.

Континуални аутоматски мониторинг ароматичних угљоводоника вршен је помоћу анализатора **VTEX Mod.530 – PCF Elettronica**.

Аутоматски анализатори за праћење квалитета амбијенталног ваздуха се налазе у мобилној мерној јединици Завода за јавно здравље Панчево чија је базна локација „Народна Башта”. Мобилна мерна станица поседује и метеоролошку станицу за праћење метеоролошких параметара.

Копије уверења о исправности мерних уређаја дате су у прилогу овог извештаја.

6. Резултати мерења

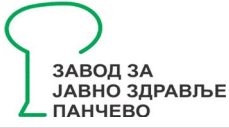
Статистички обрађени резултати мерења приказани су табеларно и графички.

6.1. Статистички показатељи, локација Народна башта, 2016. година

Табела 1. Годишњи извештај о квалитету ваздуха за 2016. годину

 ЗАВОД ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ ПАНЧЕВО		ЗАВОД ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ ПАНЧЕВО Центар за хигијену и хуману екологију Одељење хигијене										
ИЗВЕШТАЈ О КВАЛИТЕТУ ВАЗДУХА												
ЛОКАЦИЈА									ГОДИНА			
ПАНЧЕВО, НАРОДНА БАШТА									2016			
ПАРАМЕТРИ	ЈЕДИН. МЕРЕ	СТАТИСТИЧКИ ПОКАЗАТЕЉИ										
		N	C _{sred}	C ₅₀	C ₉₈	C _{min}	C _{max}	GV _{24h}	>GV	GV годишња		
PM ₁₀	µg/m ³	228	55.6	43.5	162.6	8.0	266.0	50	101	40		
PM _{2,5}	µg/m ³	228	43.9	29.8	145.1	6.2	242.6	*				
Азотни оксиди	µg/m ³	242	28.9	24.2	80.2	1.7	134.7	*		**		
Амонијак	µg/m ³	242	10.1	8.2	37.4	0.6	54.6	100	0	8		
Бензен	µg/m ³	361	2.7	1.6	12.7	0.0	26.4	*		5		
Толуен	µg/m ³	361	4.6	3.1	20.6	0.3	51.3	*		**		
Ксилен	µg/m ³	361	5.0	3.8	21.9	0.0	48.8	*		**		
Метеоролошки подаци				Број мерења	Средња месечна вредност концентрација	Медијана	Фреквенција високих концентрација	Минимална вредност концентрације	Максимална вредност концентрације	Гранична вредност	Број дана у којима је прекорачена ГВ	Дани прекорачења граничне вредности
Параметар	Мин	Макс	Сред									
Темп. (°C)	-8	30	13									
Рев. влажн. (%)	28	100	79									
Притисак (mbar)	986	1029	1006									
Ветар (m/sec)	0	11										
Примедба												
¹ статистички подаци добијени су обрадом 24-часовних концентрација												
² подаци за температуру и притисак (средње месечне вредности) израчунати су из средњих дневних вредности												
* Према важећој Уредби гранична вредност (GV) за бензен и PM _{2,5} дата је само на годишњем нивоу												
**GV (дневне и годишње) за толуен, ксилен и азотне оксиде нису нормиране важећом Уредбом												

Табела 2. Извештај о квалитету ваздуха за октобар месец 2016.године

 ЗАВОД ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ ПАНЧЕВО		ЗАВОД ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ Центар за хигијену и хуману екологију Одељење хигијене										
ИЗВЕШТАЈ О КВАЛИТЕТУ ВАЗДУХА ¹												
ЛОКАЦИЈА: ПАНЧЕВО, НАРОДНА БАШТА										Период: октобар 2016.		
ПАРАМЕТРИ	ЈЕДИН. МЕРЕ	СТАТИСТИЧКИ ПОКАЗАТЕЉИ										
		N	C _{sred}	C ₅₀	C ₉₅	C _{min}	C _{max}	GV _{24h}	>GV	>GV _{24h} / датум		
PM ₁₀	µg/m ³							50	0			
PM _{2,5}	µg/m ³							*	/			
NO _x	µg/m ³	28	21.7	18.3	45.1	1.7	47.7	**	/			
NH ₃	µg/m ³	28	3.8	3.7	7.1	0.7	8.3	100	0			
Бензен	µg/m ³	31	3.1	2.5	9.9	0.7	13.7	*	/			
Толуен	µg/m ³	31	2.8	2.3	5.9	0.5	9.7	**	/			
Ксилен	µg/m ³	31	2.9	2.5	5.7	1.3	6.7	**	/			
Метеоролошки подаци		Број мерења	Средња годишња концентрација	Медијана	Фреквенција високих концентрација C ₉₅	Минимална концентрација	Максимална концентрација	Гранична вредност за 24ч	Број дана у којима је прекорачена GV 24ч	GV за годишњи ниво		
Параметар	Мин										Макс	Сред ²
Темп. (°C)	6										18	11
Рел. влаж. (%)	43										100	83.5
Притисак (mbar)	1000										1022	1010
Ветар (m/sec)	1	10										
Напомена												
¹ статистички подаци добијени су обрадом 24-часовних концентрација												
² средње месечне вредности за температуру и притисак су из средњих дневних вредности												
* Према важећој Уредби гранична вредност (GV) за бензен и PM _{2.5} дата је на годишњем нивоу												
**GV (дневне и годишње) за толуен, ксилен и NO _x нису нормиране важећом Уредбом												
Подаци за PM ₁₀ и PM _{2,5} нису доступни због сервисирања уређаја.												

Табела 3. Извештај о квалитету ваздуха за новембар месец 2016.године

 ЗАВОД ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ ПАНЧЕВО		ЗАВОД ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ Центар за хигијену и хуману екологију Одељење хигијене										
ИЗВЕШТАЈ О КВАЛИТЕТУ ВАЗДУХА¹												
ЛОКАЦИЈА: ПАНЧЕВО, НАРОДНА БАШТА							Период: новембар 2016.					
ПАРАМЕТРИ	ЈЕДИН. МЕРЕ	СТАТИСТИЧКИ ПОКАЗАТЕЉИ										
		N	C _{sred}	C ₅₀	C ₉₅	C _{min}	C _{max}	GV _{24h}	>GV	>GV _{24h} / датум		
PM ₁₀	µg/m ³	15	69	59	108	39	109	50	10	16-20, 24-27, 30		
PM _{2,5}	µg/m ³	15	55.0	46.2	91.5	28.1	93.3	*	/			
NO _x	µg/m ³	29	31.8	26.8	74.8	2.6	81.3	**	/			
NH ₃	µg/m ³	29	5.7	3.9	15.8	2.3	26.6	100	0			
Бензен	µg/m ³	28	3.6	2.5	7.2	1.6	8.7	*	/			
Толуен	µg/m ³	28	3.6	2.8	7.66	0.7	8.2	**	/			
Ксилен	µg/m ³	28	3.5	3.2	6.8	1	9.1	**	/			
Метеоролошки подаци		Број мерења	Средња годишња концентрација	Медијана	Фреквенција високих концентрација C ₉₈	Минимална концентрација	Максимална концентрација	Гранична вредност за 24ч	Број дана у којима је прекојачена GV 24ч	GV за годишњи ниво		
Параметар	Мин										Макс	Сред²
Темп. (°C)	-1										17	7
Рел. влаж. (%)	47										100	83
Притисак (mbar)	993										1022	1008
Ветар (m/sec)	1	8										
Напомена:												
¹ статистички подаци добијени су обрадом 24-часовних концентрација												
² средње месечне вредности за температуру и притисак су из средњих дневних вредности												
* Према важећој Уредби гранична вредност (GV) за бензен и PM _{2.5} дата је на годишњем нивоу												
**GV (дневне и годишње) за толуен, ксилен и NO _x нису нормиране важећом Уредбом												

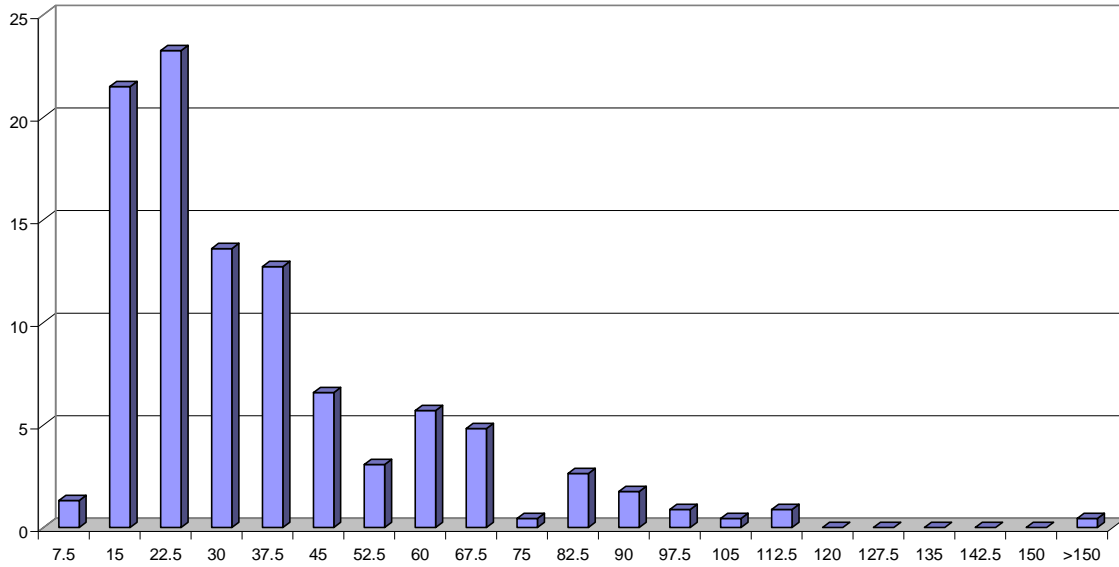
Табела 4. Извештај о квалитету ваздуха за децембар месец 2016.године

 ЗАВОД ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ ПАНЧЕВО		ЗАВОД ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ Центар за хигијену и хуману екологију Одељење хигијене																															
		ИЗВЕШТАЈ О КВАЛИТЕТУ ВАЗДУХА¹																															
ЛОКАЦИЈА: ПАНЧЕВО, НАРОДНА БАШТА							Период: децембар 2016.																										
ПАРАМЕТРИ	ЈЕДИН. МЕРЕ	СТАТИСТИЧКИ ПОКАЗАТЕЉИ																															
		N	C _{sred}	C ₅₀	C ₉₅	C _{min}	C _{max}	GV _{24h}	>GV	>GV _{24h} / датум																							
PM ₁₀	µg/m ³	31	100	96	183	24	266	50	29	01-27, 30, 31																							
PM _{2,5}	µg/m ³	31	90	86.1	162	16.4	243	*	/																								
NO _x	µg/m ³	31	44.5	36	98.6	7.5	135	**	/																								
NH ₃	µg/m ³	31	10.1	5.1	28.5	2.29	54.4	100																									
Бензен	µg/m ³	30	6.3	5.1	14.3	1.1	26.4	*	/																								
Толуен	µg/m ³	30	5.1	4	11.5	0.7	20.5	**	/																								
Ксилен	µg/m ³	30	4.8	3.9	9.9	1.7	16.3	**	/																								
Метеоролошки подаци		<table border="1"> <thead> <tr> <th>Параметар</th> <th>Мин</th> <th>Макс</th> <th>Сред²</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Темп. (°C)</td> <td>-5</td> <td>7</td> <td>0</td> </tr> <tr> <td>Рел. влаж. (%)</td> <td>40</td> <td>100</td> <td>84.1</td> </tr> <tr> <td>Притисак (mbar)</td> <td>1000</td> <td>1029</td> <td>1019</td> </tr> <tr> <td>Ветар (m/sec)</td> <td>1</td> <td>8</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>			Параметар	Мин	Макс	Сред ²	Темп. (°C)	-5	7	0	Рел. влаж. (%)	40	100	84.1	Притисак (mbar)	1000	1029	1019	Ветар (m/sec)	1	8		Број мерења	Средња годишња концентрација	Медијана	Фреквенција високих концентрација C ₉₅	Минимална концентрација	Максимална концентрација	Гранична вредност за 24ч	Број дана у којима је прекорачена GV 24ч	GV за годишњи ниво
Параметар	Мин	Макс	Сред ²																														
Темп. (°C)	-5	7	0																														
Рел. влаж. (%)	40	100	84.1																														
Притисак (mbar)	1000	1029	1019																														
Ветар (m/sec)	1	8																															
Напомена ¹ статистички подаци добијени су обрадом 24-часовних концентрација ² средње месечне вредности за температуру и притисак су из средњих дневних вредности * Према важећој Уредби гранична вредност (GV) за бензен и PM2.5 дата је на годишњем нивоу **GV (дневне и годишње) за толуен, ксилен и NO _x нису нормиране важећом Уредбом																																	

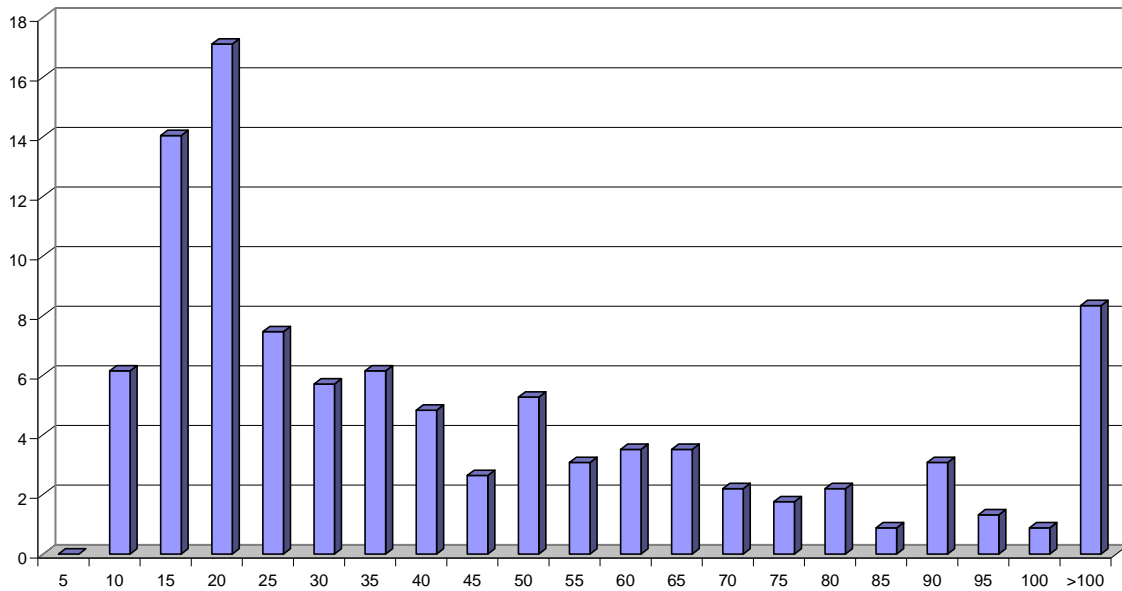

6.2. Дистрибуција релативних фреквенција 24h концентрација полутаната - графички приказ

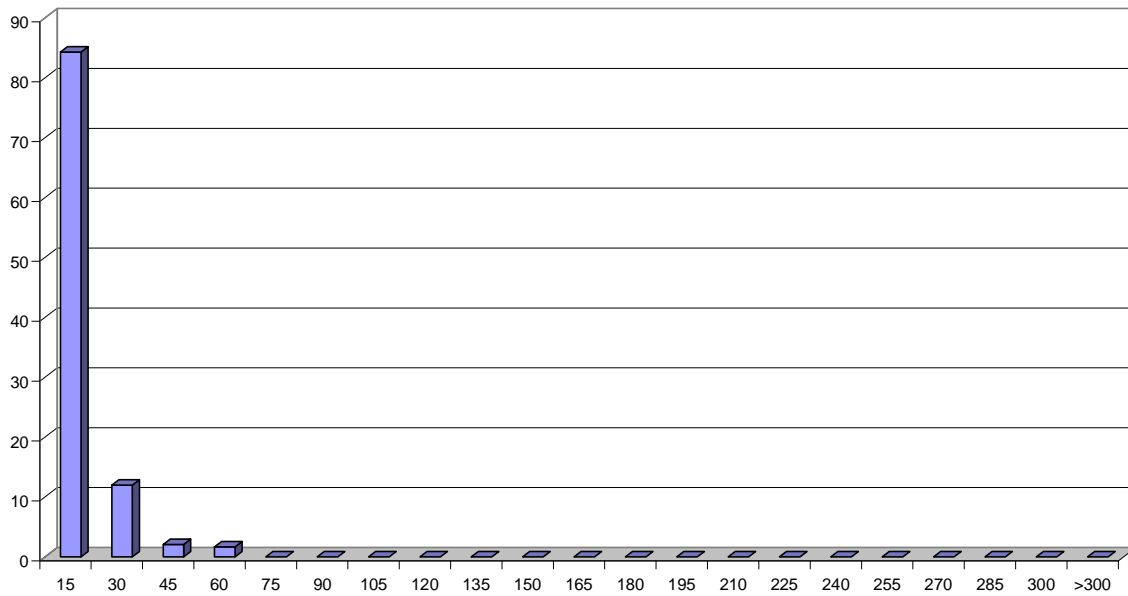
PM₁₀ у ваздуху амбијента
Мерно место: Панчево - Народна башта 2016. година
Дистрибуција релативних фреквенција 24h концентрација
-аутоматски мониторинг-

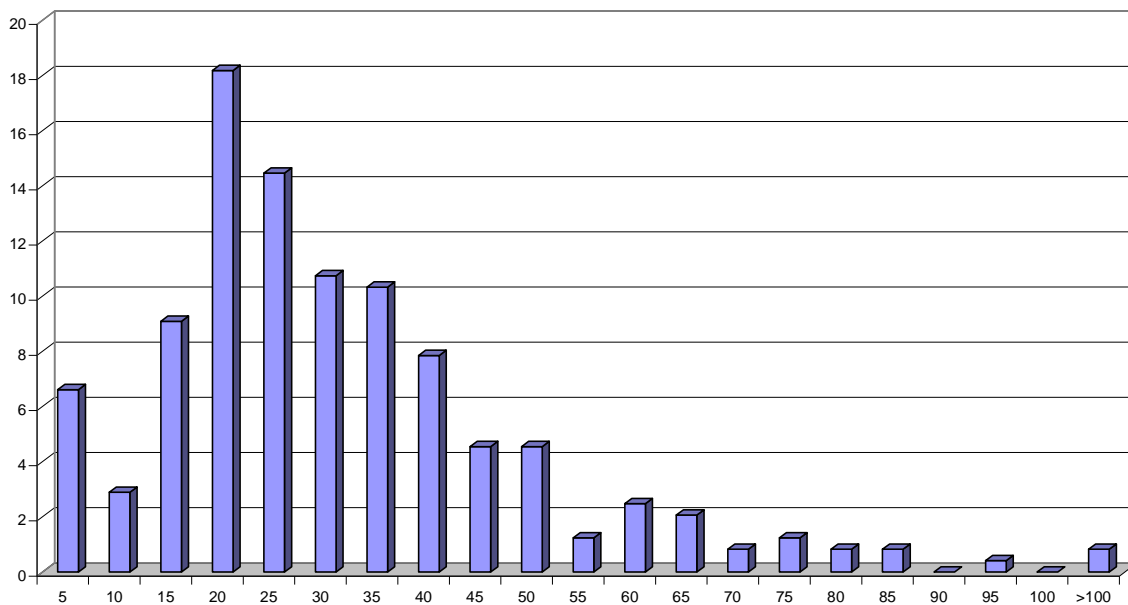
PM_{2,5} у ваздуху амбијента
Мерно место: Панчево - Народна башта 2016. година
Дистрибуција релативних фреквенција 24h концентрација
-аутоматски мониторинг-

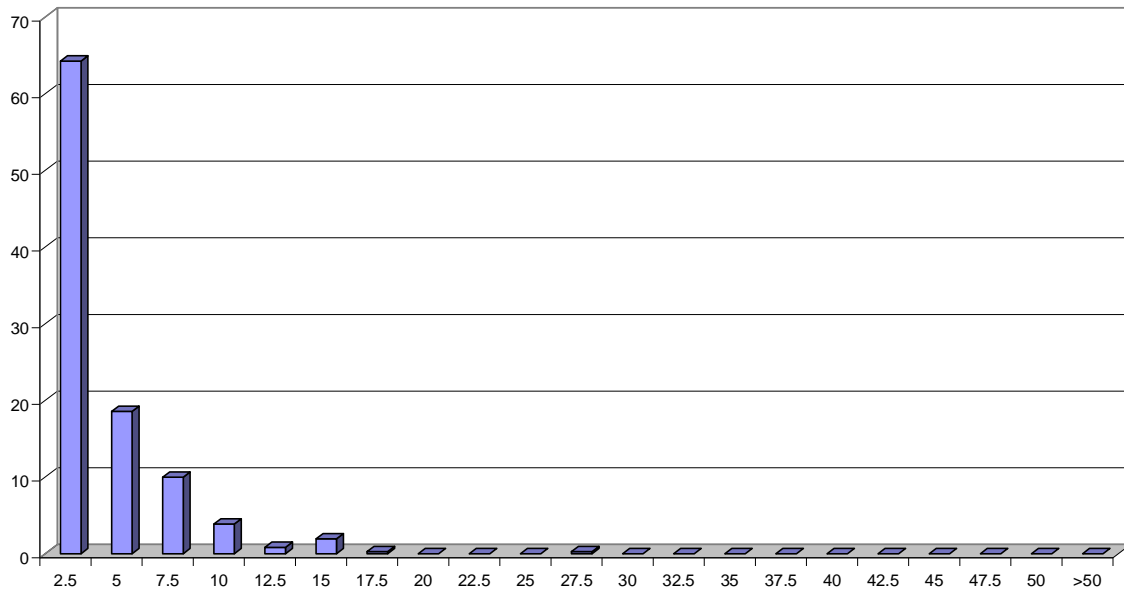
Амонијак у ваздуху амбијента
Мерно место: Панчево - Народна башта 2016. година
Дистрибуција релативних фреквенција 24h концентрација
-аутоматски мониторинг-

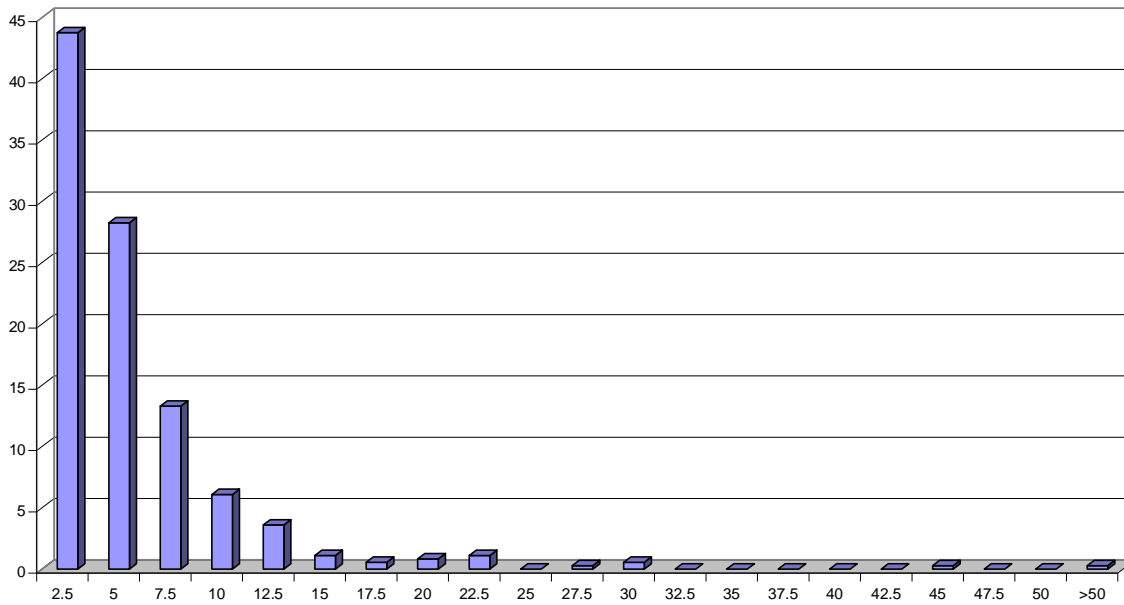
NOx у ваздуху амбијента
Мерно место: Панчево - Народна башта 2016. година
Дистрибуција релативних фреквенција 24h концентрација
-аутоматски мониторинг-

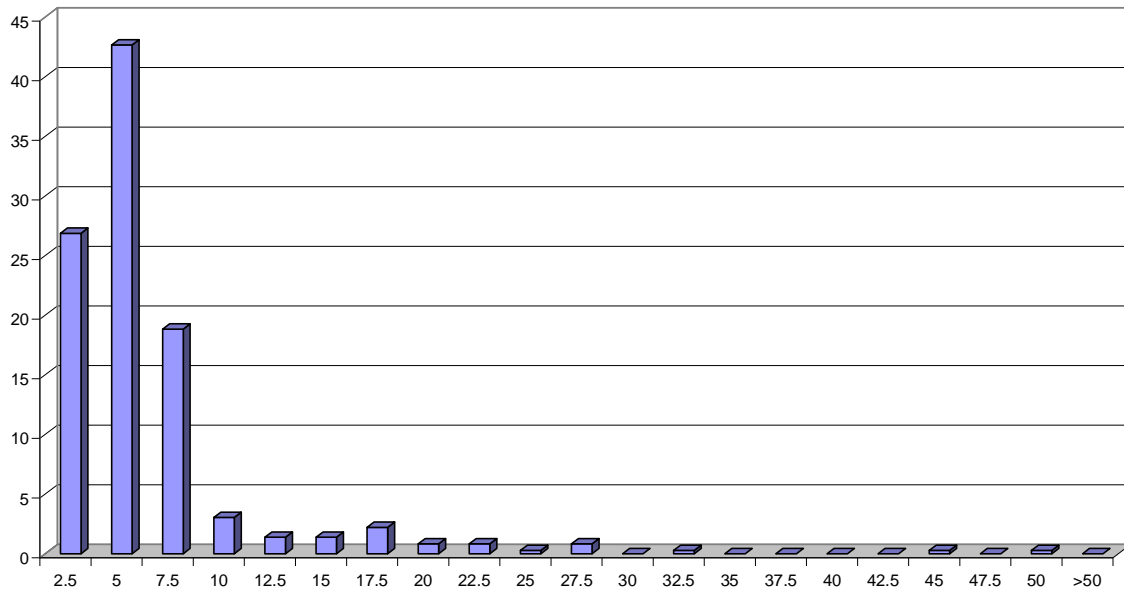
Бензен у ваздуху амбијента
Мерно место: Панчево - Народна башта 2016. година
Дистрибуција релативних фреквенција 24h концентрација
-аутоматски мониторинг-

Толуен у ваздуху амбијента
Мерно место: Панчево - Народна башта 2016. година
Дистрибуција релативних фреквенција 24h концентрација
-аутоматски мониторинг-

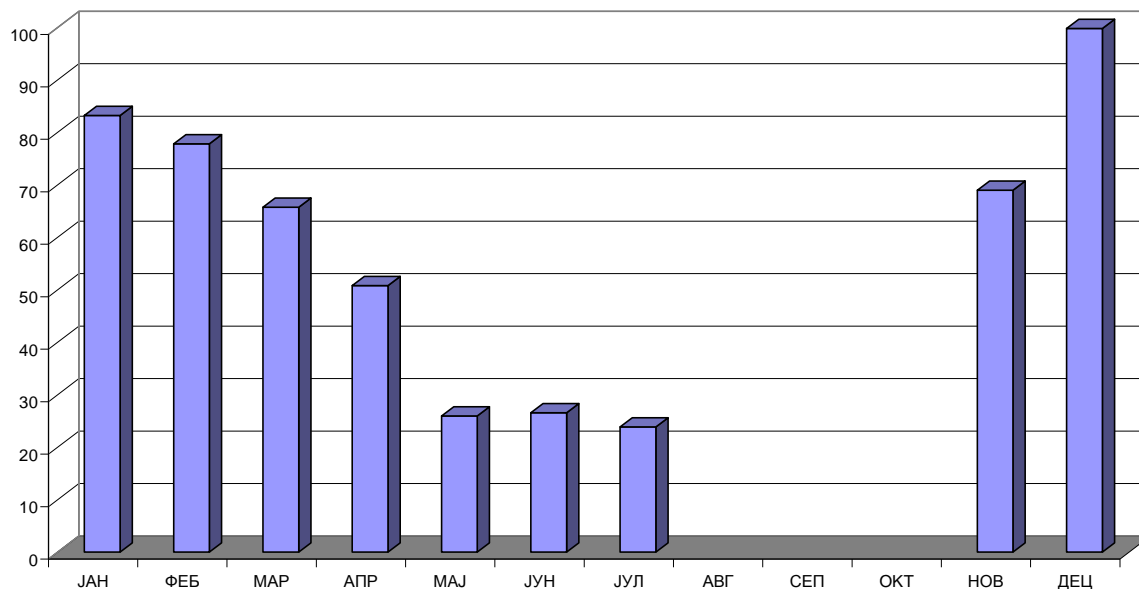

Кислен у ваздуху амбијента
Мерно место: Панчево - Народна башта 2016. година
Дистрибуција релативних фреквенција 24h концентрација
-аутоматски мониторинг-

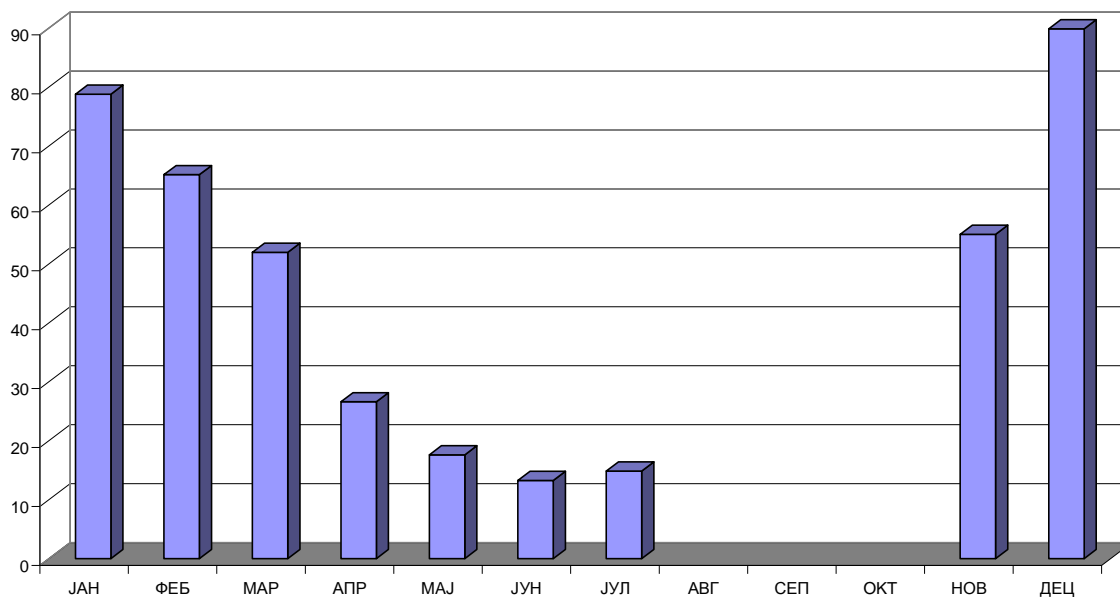

6.3. Дистрибуција средњих месечних концентрација полутаната - графички приказ

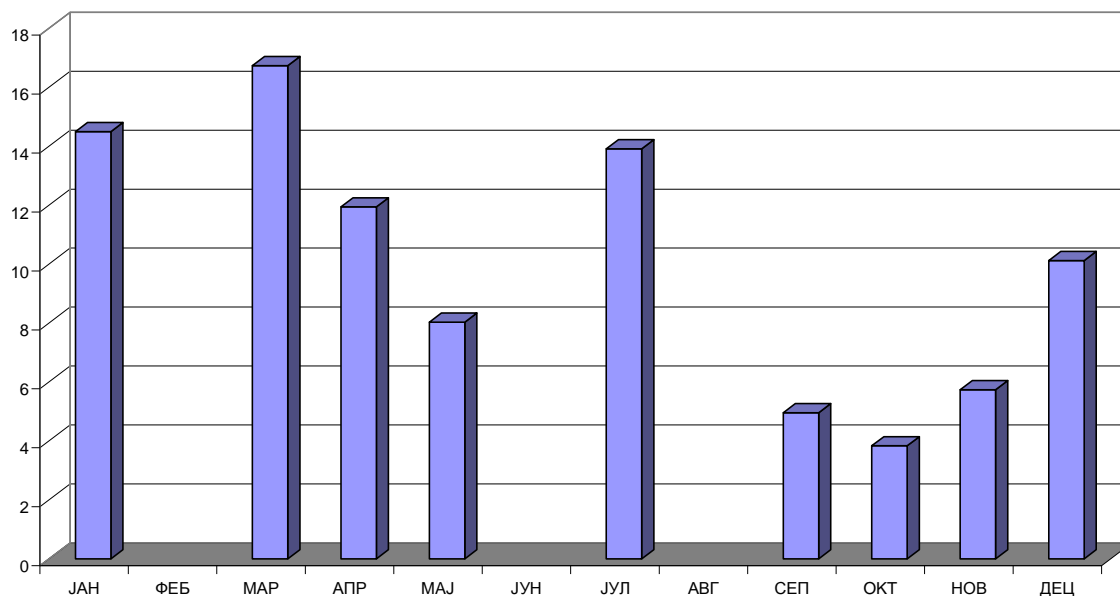
PM₁₀ у ваздуху амбијента
 Панчево, Мерно место :Народна башта 2016 година
 Сезонска дистрибуција средњих месечних концентрација (µg/m³)
 -аутоматски мониторинг-

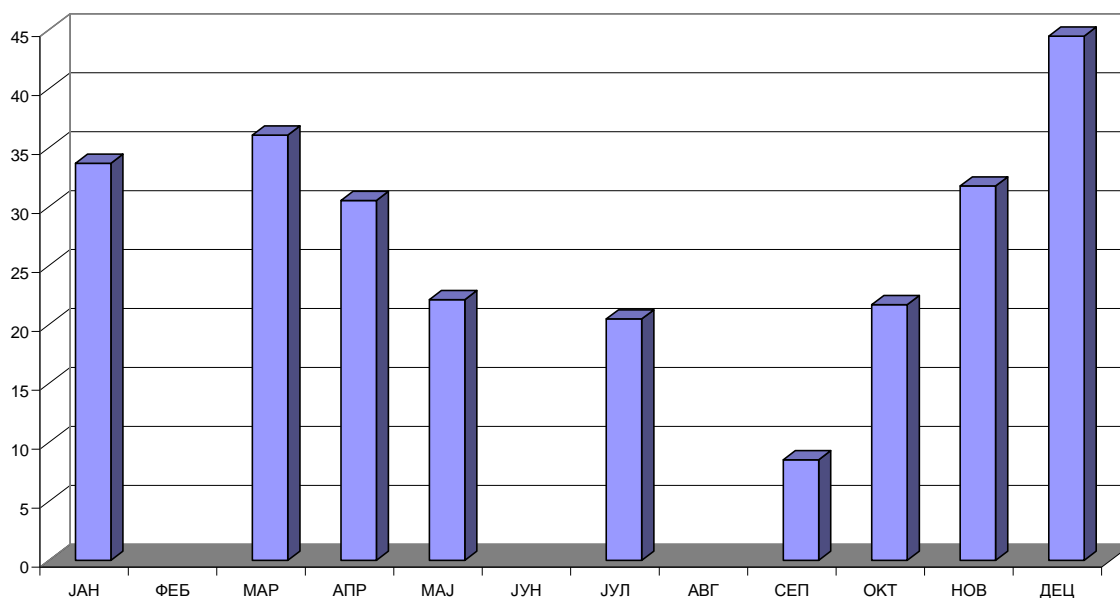
PM_{2,5} у ваздуху амбијента
 Панчево, Мерно место :Народна башта 2016 година
 Сезонска дистрибуција средњих месечних концентрација (µg/m³)
 -аутоматски мониторинг-

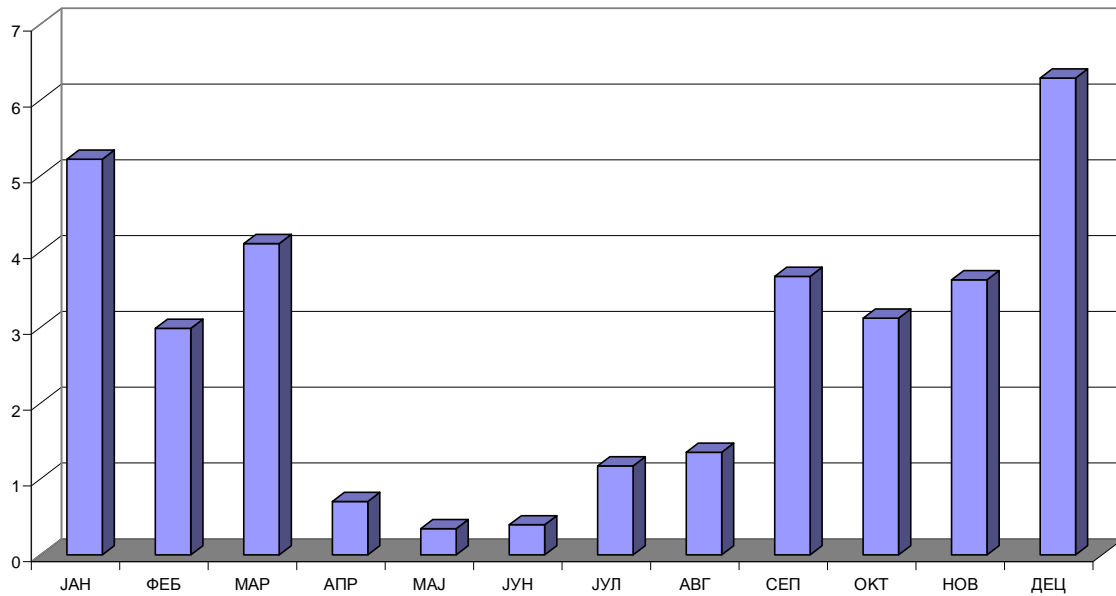
Амонијак у ваздуху амбијента
Панчево, Мерно место :Народна башта 2016 година
Сезонска дистрибуција средњих месечних концентрација ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)
-аутоматски мониторинг-

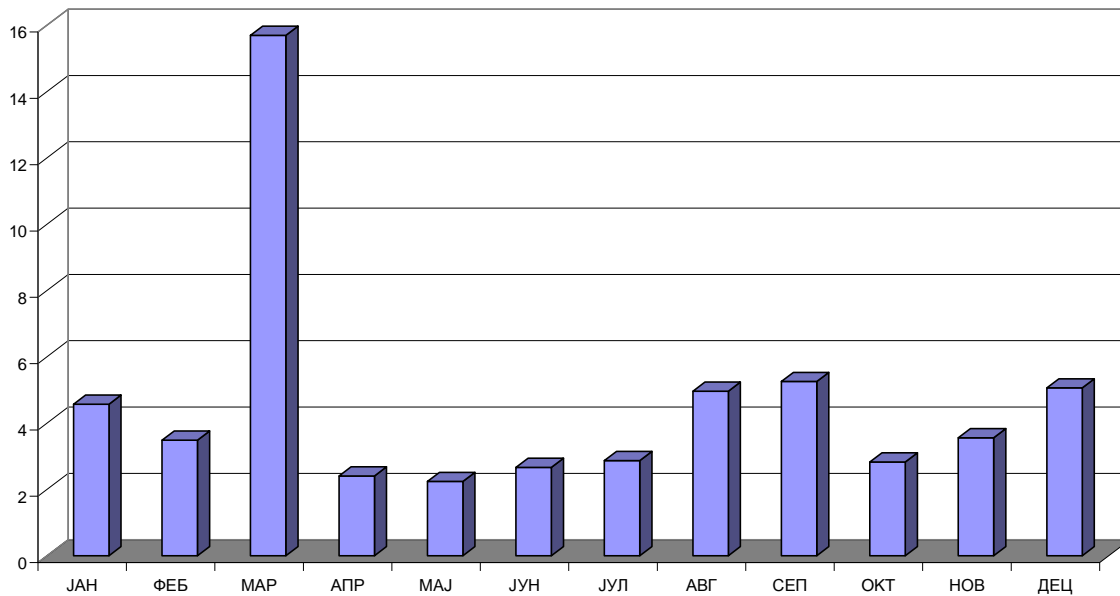
NOx у ваздуху амбијента
Панчево, Мерно место :Народна башта 2016 година
Сезонска дистрибуција средњих месечних концентрација ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)
-аутоматски мониторинг-

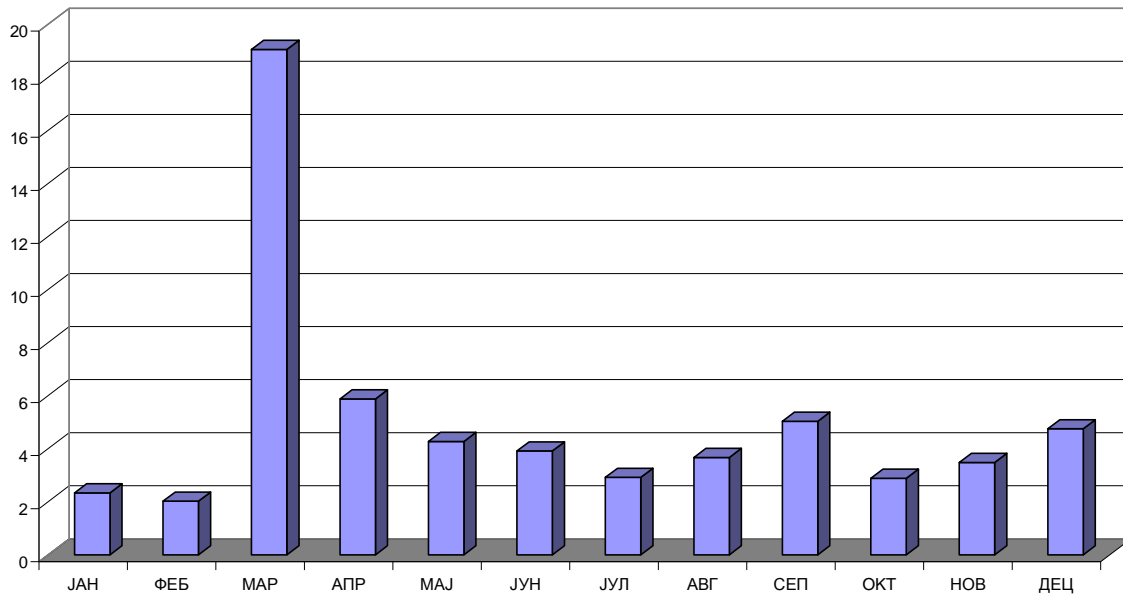
Бензен у ваздуху амбијента
Панчево, Мерно место :Народна башта 2016 година
Сезонска дистрибуција средњих месечних концентрација ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)
-аутоматски мониторинг-

Толуен у ваздуху амбијента
Панчево, Мерно место :Народна башта 2016 година
Сезонска дистрибуција средњих месечних концентрација ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)
-аутоматски мониторинг-

Ксилен у ваздуху амбијента
Панчево, Мерно место :Народна башта 2016 година
Сезонска дистрибуција средњих месечних концентрација ($\mu\text{g}/\text{m}^3$)
-аутоматски мониторинг-

7. Индекс квалитета ваздуха (AQI) 2016. године

Индекс квалитета ваздуха AQI (Air Quality Index) је релативна, бездимензионална величина којом се оцењује штетност акутног утицаја загађујућих материја из ваздуха на здравље и животну средину.

Индекс квалитета ваздуха интегрисхе утицаје концентрација појединих полутаната.

У наредним табелама приказане су збирне вредности индекса квалитета ваздуха за измерене концентрације PM_{10} и NH_3 у ваздуху током периода 2016. године на мерном месту Народна башта.

PM_{10}		Народна башта		2016	
Здравствени индекс квалитета ваздуха		Концентрација $\mu g/m^3$	Број дана		
0-25	одличан	0-25	50		
25,1-35	добар	25,1-35	37		
35,1-50	прихватљив (нездрав за сензитивне групе)	35,1-50	40		
50,1-75	загађен	50,1-75	49		
>75	јакo загађено	>75	52		
			228		

NH_3		Народна башта		2016	
Здравствени индекс квалитета ваздуха		Концентрација $\mu g/m^3$	Број дана		
0-50	одличан	0-50	240		
50,1-75	добар	50,1-75	2		
75,1-100	прихватљив(нездрав за сензитивне групе)	75,1-100	0		
100,1-150	загађен	100,1-150	0		
>150	јакo загађен	>150	0		
			242		

8. Дискусија резултата

Честице PM_{10} праћене су континуално током целе 2016.године. Из тих мерења доступно је 228 дневних просека. Просечна годишња концентрација за овај период била је $55,64 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Просечне дневне концентрације кретале су се од $7,96 - 265,96 \mu\text{g}/\text{m}^3$, а 101 дан су биле изнад GV од $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Од укупног броја дана са концентрацијама већим од GV било је 52 дана у којима су те концентрације биле веће од TV од $75 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Средње месечне концентрације PM_{10} добијене обрадом резултата аутоматских мерења, променљивих су вредности, тренд је опадајући до јуна. У августу, септембру и октобру није било података пошто је уређај био на сервисирању. У новембру месецу је било података само за пола месеца. Децембар је месец у коме средња месечна концентрација за честице PM_{10} достиже максимум у 2016. години.

Честице $PM_{2,5}$ праћене су континуално целе 2016 године. Из тих мерења доступно је 228 дневних просека. Просечна годишња концентрација за овај период мерења била је $43,38 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Уредба не утврђује дневну GV за честице $PM_{2,5}$. Најчешће дневне концентрације $PM_{2,5}$ биле су од $20,15$ и преко $100 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Средње месечне концентрације $PM_{2,5}$ опадале су до јула. У трећем кварталу нема података, услед редовног сервисирања уређаја. У новембру месецу је било података само за пола месеца. Децембар је месец у коме средња месечна концентрација за честице PM_{10} достиже максимум у 2016. години.

Укупни азотни оксиди праћени су континуално, аутоматски у периоду од јануара до децембра месеца 2016.године, с тим што је уређај био у фебруару, јуну, августу и пола септембра на сервисирању. Доступна из ових мерења су 242 дневна просека, са средњом годишњом концентрацијом од $28,90 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Током мерног периода дневне концентрације су се кретале у распону од $1,73 - 134,67 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Гранична вредност за укупне азотне оксиде није утврђена Уредбом ни за дневни, ни за годишњи ниво. Најчешће дневне концентрације током 2016.године биле су од $20, 25, 30$ и $35 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Током мерног периода просечне месечне концентрације NO_x биле су променљиве, опадајуће до маја месеца, у јулу су приближних концентрација као у мају, а од септембра расту и своју максималну средњу вредност достигле у децембру месецу 2016. године.

Амонијак је праћен континуално током периода 2016.године с тим што је уређај био у фебруару, јуну, августу и пола септембра на сервисирању. Из мерења доступно је 242 дневна просека. Дневне концентрације амонијака током мерног периода кретале су се од $0,64 - 54,56 \mu\text{g}/\text{m}^3$ и нису прелазиле МДК дефинисану Уредбом (за дан износи $100 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Најчешће дневне концентрације су биле од $15 \mu\text{g}/\text{m}^3$ и $30 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Током мерног периода просечне месечне концентрације амонијака биле су променљиве, опадајуће до маја, а од јула до краја године променљиве. Максимално дозвољена концентрација амонијака на годишњем нивоу дефинисана Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха ("СЛ.гласник РС" бр.11/10; 75/10; 63/13) износи $8 \mu\text{g}/\text{m}^3$.

Бензен је праћен континуално, аутоматски током целе 2016.године. Из тих мерења доступан је 361 дневни просек. Средња годишња концентрација износила је $2,74\mu\text{g}/\text{m}^3$ што је нижа вредност од Граничне вредности на годишњем нивоу ($5\mu\text{g}/\text{m}^3$) дефинисане Уредбом а за $1,7\mu\text{g}/\text{m}^3$ више него у истом периоду прошле године. Дневне концентрације бензена на овој локацији кретале су се од $0,0 - 26,40\mu\text{g}/\text{m}^3$. Средње месечне концентрације највише су у децембру, јануару и марту. Најчешће дневне просечне концентрације бензена на овој локацији биле су од $2,5, 5$ и $7,5\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Толуен је праћен континуално током целе 2016.године. Из 361 дневног просека израчуната средња годишња концентрација износи $4,63\mu\text{g}/\text{m}^3$, што је скоро дупло мање него прошле године. Дневне концентрације толуена на овој локацији кретале су се од $0,30 - 51,30\mu\text{g}/\text{m}^3$. Најчешће дневне просечне концентрације биле су од $2,5, 5$ и $7,5\mu\text{g}/\text{m}^3$. Средње месечне концентрације износиле су $2,24-5,25\mu\text{g}/\text{m}^3$. Гранична вредност за толуен није дефинисана Уредбом ни за дневни, ни за годишњи ниво.

Ксилен је мерен континуално као и претходни параметри, а из тих мерења доступан је 361 дневни просек из којих је израчуната просечна годишња концентрација за овај период од $5,02\mu\text{g}/\text{m}^3$. Дневне концентрације ксилена биле су од $0 - 48,80\mu\text{g}/\text{m}^3$. Највећи број просечних дневних концентрација имао је вредности до $5\mu\text{g}/\text{m}^3$. Гранична вредност за ксилен није дефинисана Уредбом ни за дневни, ни за годишњи ниво.

Индекс квалитета ваздуха за PM_{10} и NH_3 Аутоматским праћењем установљено је да је укупно било 101 дана са угрожавајућим концентрацијама PM_{10} . Од тог је 49 дан било са концентрацијама чађи које су биле загађене, а 52 дана са концентрацијама које су јако загађене.

9. Закључак

На основу резултата мерења честице PM_{10} и $\text{PM}_{2,5}$ у овом периоду мерења значајно партиципирају у загађењу ваздуха на овој локацији.

Упросечене дневне концентрације PM_{10} су 101 пут у овом периоду прекорачиле граничну вредност за дан, а 52 пута толерантну вредност за дан за овај параметар.

Просечна месечна концентрација PM_{10} највиша је у децембру месецу и износила је $100\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Просечна годишња концентрација PM_{10} је износила је $55,64\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Просечна месечна концентрација $\text{PM}_{2,5}$ највиша је у децембру 2016. године и износила је $90\mu\text{g}/\text{m}^3$.

Просечна годишња концентрација суспендованих честица $\text{PM}_{2,5}$ за овај период је износила $43,38\mu\text{g}/\text{m}^3$, и скоро дупло је била нижа од просечне концентрације PM_{10} за овај период.

Честице PM_{10} и $\text{PM}_{2,5}$ су веома значајне са аспекта утицаја на здравље. Честице PM_{10} и $\text{PM}_{2,5}$ су одговорне за многе штетне здравствене ефекте код људи, нарочито код припадника осетљивих популационих група (хронични болесници, деца, стари, труднице), што је доказано у великом броју научних и стручних истраживања широм света.

Значајно оптерећење амбијенталног ваздуха малим честицама (до 2,5 μ) које је евидентно на основу добијених резултата испитивања нарочито је значајно јер је њихов штетан утицај на здравље далеко већи због мале величине што омогућава доспевање у ниже партије органа за дисање.

Осетљиве групе према загађењу честицама укључују оболеле од срчаних и плућних болести (укључујући оне који могу имати и недијагностиковану срчану или плућну болест), децу, труднице и старе. Ефекти честица на здравље могу бити акутни и хронични и могу бити потенцирани присуством повишених концентрација других штетних полутаната у ваздуху.

Штетни акутни ефекти на здравље од присуства повећаних концентрација честица у ваздуху манифестују се као погоршање хроничних респираторних и кардиоваскуларних обољења, развој акутних симптома од стране респираторних органа код старих и деце, чешће интервенције службе хитне помоћи, већи број пријема на болничко лечење због погоршања основне болести, а у неким случајевима чак и смртним исходом због енормног погоршања основне болести.

Хронични штетни ефекти од дугорочне изложености повећаним концентрацијама честица у ваздуху су повећана осетљивост према респираторним инфекцијама, развој хроничне опструктивне болести плућа, астме, појаву алергија, развој кардиоваскуларних болести, а као најозбиљнија и најтежа последица је развој малигних обољења.

Честа погоршања здравственог стања хроничних болесника имају за последицу лошији квалитет живота ових људи, чешћу апстиненцију са посла и економске губитке због истог и повећаних трошкова лечења. У срединама са повећаним загађењем ваздуха честицама постоји повећана оптерећеност и повећани трошкови здравствене службе.

Повећана концентрација честица у ваздуху смањује видљивост и може бити одговорна за страдања и повреде у саобраћају. Честице ваздуха доприносе прљању и оштећењу објеката.

Током мерног периода дневне концентрације азотних оксида кретале су се у распону од 1,73 – 134,67 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Гранична вредност за укупне азотне оксиде није утврђена Уредбом ни за дневни, ни за годишњи ниво .

Дневне концентрације амонијака током мерног периода кретале су се од 0,64 – 54,56 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ и нису прелазиле МДК дефинисану Уредбом (за дан износи 100 $\mu\text{g}/\text{m}^3$)

Средња годишња концентрација бензена износила је 2,74 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ што је нижа вредност од Граничне вредности на годишњем нивоу (5 $\mu\text{g}/\text{m}^3$)

Дневне концентрације толуена на овој локацији кретале су се од 0,30 – 51,30 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Гранична вредност за толуен није дефинисана Уредбом ни за дневни, ни за годишњи ниво.

Дневне концентрације ксилена биле су од 0 – 48,80 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Гранична вредност за ксилен није дефинисана Уредбом ни за дневни, ни за годишњи ниво.

10. Предлог мера

У случају повећаног загађења ваздуха израженог одређеним вредностима AQI квалитета ваздуха дају се упутства која се односе на одређене категорије становништва, а тичу се прилагођеног понашања у условима повећаног загађења, са крајњим циљем да штете по здравље буду избегнуте. Овакво обавештавање врши се од стране Завода за јавно здравље Панчево путем два портала: www.zjzpa.org.rs и www.paneko.rs.

Свакодневне мере које подразумевају контролисану и толерантну емисију из индустрије тичу се одговорних и запослених у индустрији, доносе се од стране индустрије и њихово спровођење има за циљ минимални допринос индустријског загађења укупној емисији. При остваривању своје делатности индустрија је у обавези да се придржава одлука о прилагођавању производних процеса метеоролошким приликама донетих на градском Тиму.

За загревање индивидуални стамбених објеката користити енергенте који имају што мањи утицај оприноса загађења

У случају предвиђених екстремних вредности AQI за честице предлог мера би се односио на следеће:

- ограничење употребе индивидуалног аутомобилског превоза у угроженим деловима града или целом граду,
- уколико претходна мера не доведе до побољшања забрана саобраћаја треба да се односи на сва возила (осим возила хитне помоћи, ватрогасних јединица и возила намењених контроли квалитета ваздуха),
- ако је AQI угрожавајући и поред заустављеног саобраћаја потребно је смањити или потпуно обуставити индивидуално загревање чврстим горивом у угроженом периоду дана или током читавог дана и прећи на алтернативни, прихватљивији енергент (гас, струја),
- уколико је AQI и поред свих наведених и спроведених мера и даље угрожавајући неопходно је вршити селективно и поступно заустављање погона у индустрији по договору и унапред створеном плану.

У условима прогнозираног краткорочног или дугорочног загађења честицама због неповољних метеоролошких услова и екстремних вредности AQI неопходно је апеловати на становништво и индустрију да се препоручене мере спроводе у циљу заштите здравља становништва и животне средине.

НАЧЕЛНИК ЦЕНТРА ЗА ХИГИЈЕНУ
И ХУМАНУ ЕКОЛОГИЈУ

Прим. мр сц мед др Радмила Јовановић
спец. хигијене, субспец. исхране

11. Прилог

1. Мапа мерног места
2. Листе метеоролошких података за октобар, новембар, децембар 2016
3. Годишње листе оригиналних података - мерно место Народна башта: 2016
4. Копије сертификата о еталонирању мерила
5. Копија решења о утврђивању обима акредитације
6. Копија овлашћења за рад